

Становище

**По конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално
направление 2.1. Филология (Славянски езици. Съвременен руски език –
фонетика и графика), обявен в ДВ, бр. 83, от 17.10.2017 г.**

Кандидат: доц. д-р Татяна Игоревна Алексиева

Становище: проф. д-р Гергана Кирилова Дачева

1. Данни за доц. д-р Татяна Алексиева

Татяна Алексиева е започнала своето висше образование в Московския държавен педагогически институт през 1975 г., а през 1977 г. продължава обучението си в СУ „Св. Климент Охридски“, където през 1980 г. завършва магистърска степен в специалност „Руска филология“ и втора специалност „Психология“. От 1987 г. е назначена за редовен асистент в Катедрата по руски език на Факултета по славянски филологии в СУ „Св. Климент Охридски“. От 2005 г. е избрана за доцент в същия факултет. Дисертационния си труд за образователната и научна степен „доктор“ е защитила през 1995 като задочен аспирант в Катедра по обща и приложна лингвистика на Московския държавен университет „М.В.Ломоносов“ с тема „Описание на прозодичните единици в руския и българския език“. В периода 1987-2000 г. Татяна Алексиева е преподавател по руски език в няколко английски университета (Лийдс, Дърам, Съсекс, Шефилд и Нюкасъл). През 1997 г. е гост-преподавател в Университета в Лийдс.

Доц. Татяна Алексиева е член на Националните комисии за организиране и провеждане на ученически олимпиади и национални състезания по руски език от 2002 г. От 2009 г. е експерт към МОН в оценяването на изпитните материали за провеждане на държавните зрелостни изпити по руски език.

От 1989 г. досега членува в Международната асоциация на преподавателите по руски език и литература. От 2014 г. досега е член на Българската национална мрежа на преподавателите по руски език и култура, като две години е била и член на Управителния ѝ съвет.

Татяна Алексиева е удостоена с много награди – медал „А.С.Пушкин“ (2017); годишна награда за изкуства „Златна муза“ (2015); почетен знак на Россътрудничество „За дружба и сътрудничество“ (2013). От 2012 г. е ръководител на Катедрата по руски език във ФСлФ на СУ „Св. Климент Охридски“.

2.ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ МАТЕРИАЛИ

В конкурса за академичната длъжност „професор” Татяна Алексиева е представила 35 публикации: 1 монография (хабилитационен труд), 16 статии, 13 учебника, в които е съавтор, 5 речника, в които също е съавтор, 10 участия в научни редакции и съставителства. Материалите не повтарят тематиката на докторската ѝ дисертация.

В документацията по конкурса са представени справки за участие в 8 проекта (3 национални и 5 международни).

Има представени в удостоверение на УБ „Св.Климент Охридски“ 76 цитирания, 8 индексирани публикации и 67 публикации, отразени в библиотечни каталози.

3.ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА И НАУЧНО-ПРИЛОЖНАТА ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТА

Ще насоча своите разсъждения към анализ и оценка на 17 научни публикации, представени от Татяна Алексиева: 1 монографии и 16 статии. Посочените материали обхващат научни изследвания в три основни направления, в които проучванията на кандидата са довели до отчетливи резултати:

- 1.Фонетика на съвременния руски език
- 2.Графика на съвременния руски език
- 3.Методика на преподаването на руски език като чужд

Ще се спра най-вече на хабилитационния труд на доц. Татяна Алексиева, като специално подчертавам, че статиите, свързани с проблематиката, показват траен интерес и сериозен професионализъм, които се обобщават и систематизират в хабилитационния ѝ труд.

Монографията „Явления хезитации в русском спонтанном дискурсе” предлага разработването на актуална за днешната лингвистика тема поради повишения в последно време интерес към устния спонтанен дискурс, който все още не е достатъчно проучен. Към проблемите, които не са намерили своето решение, следва да бъде отнесено и явлението *хезитация*. За първи път в русистиката именно доц. Татяна Алексиева предлага интердисциплинарен подход към проявите на хезитация в звучащата реч, който комбинира методите на експерименталната фонетика, дискурсия анализ, когнитивната лингвистика, прагматиката и др.

Монографията съдържа 231 страници и се състои от увод, три глави (*Основи на изследването на спонтанния дискурс*, *Явлението хезитация*, *Хезитационни маркери в спонтанния дискурс*), заключение и списък на използваната литература (общо 239 заглавия, 45 от които на англоезични автори, а също така 11 лексикографски източника).

Уводът представя обекта, целите, задачите и методите на изследването. Емпиричният материал съдържа автентични текстове, записани от Татяна Алексиева в Лабораторията на речева комуникация при Московския университет „М. В. Ломоносов“ (общо 10 часа звучене). Авторката задълбочава изследването, като ексцерпира примери и от електронния Национален корпус на руския език, по-конкретно от устния му подкорпус. Подчертават се спецификата и необходимостта от анализ на хезитационните явления в този тип дискурс с оглед на решаването на въпросите, свързани с делимитацията на речевия континуум, функциите на паузите в структурата на изказването и причините за речевите затруднения на говорещия.

В първа глава се представят основните теоретични положения, свързани с анализа на спонтанния дискурс; разработва се понятийно-терминологичният апарат на изследването, уточняват се ключовите понятия и категории, установяват се релациите между отделните конституенти на устно-речевия дискурс. Застъпва се виждането, че дискурсът като комуникативен феномен има двойствена природа и може да бъде изследван в интерактивен режим – като процес, който се разгръща във времето, както и като резултат от този процес; изяснява се съотношението между писмения и устния дискурс. Специално

внимание доц. Алексиева обръща на диференторите на спонтанния дискурс; откроява принципите на прозодично структуриране и механизмите за пораждаване и възприемане на

спонтанната реч (в съпоставка с писмената); систематизират се гледните точки за същността на спонтанния дискурс. Авторката защитава позицията, че върху този вид комуникация, в който планирането и продуцирането на речта протичат синхронно, съществено въздействие оказват екстралингвистичните, текстообразуващите фактори на ниво замисъл и вербализация.

Втора глава се фокусира върху явлението хезитация, което е присъщо на всички форми и жанрове на устната комуникация. Съпоставят се различни класификации на начините за изразяване на хезитациите, прилагани в трудовете на англоезични и руски лингвисти. Доц. Алексиева прецизира основните термини, отнасящи се към хезитационните явления; предлага детайлна таксономия на хезитационните явления и начините за тяхната експликация в руския спонтанен дискурс.

В **трета глава** са представени резултатите от собствено изследване на езиковия материал. Анализирана е материалната страна на хезитациите; аргументира се виждането, че някои от хезитационните филтри са езикови единици с определена семантика, но в контекста на спонтанния диалог, те претърпяват пълна или частична десемантизация, като предават информация, отнасяща се не към пропозиционалното съдържание на изказването, а към начина на организация и представяне на информацията.

Няколко са основните приноси моменти в изследването на доц. Татяна Алексиева, които изпъкват сред многото приноси на труда: за пръв път е изследвана комбинаториката на различните типове хезитационни маркери; разкрива се корелацията между местоположението на маркерите за препаративна замяна в рамките на изказването и тяхното прозодично оформление; доказва се, че в устната реч маркерът *это* образува единна хезитационна конструкция с формите *как его*, *как ее*, *как их*, която служи като градивен материал при структурирането на изказването.

Особено внимание заслужават установяването на прозодичната проминентност на изследваните маркери; актуализирането на прагматичните функции за смекчаване на оценката, адекватността на вербализацията, маскирането на речевото затруднение на говорещия в кризисните точки на дискурса; открояването на извода, че в потока на речта хезитациите осигуряват кохерентността на изказването, както и възможността за допълнително време за подбор на езиковите средства.

4. ОЦЕНКА НА ПЕДАГОГИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА И ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТА

От 1987 г. до момента доц. Татяна Алексиева води следните курсове в различни специалности и форми на обучение (лекции и упражнения): *Съвременен руски език – фонетика и фонология, Практически руски език (V– VIII част), Устен превод; Съвременен руски език – фонетика и фонология (2003 – до днес), Съвременен руски език – приложни аспекти (2011/2012 г.), Устен превод – I и II част (2011 – до днес); Звуковата езикова система в светлината на фонологичните теории (1998 – 2007); Съвременен руски език – фонетика (2003 – 2015); лекционни курсове на студентите в магистърска програма Език. Култура. Превод – РФ: Съпоставителна лингвистика – фонетика (2003 – до днес); Рекламен дискурс и превод (2015 – до днес); Съвременен руски език (фонетика, лексикология, морфология, синтаксис) – за студенти от МП Език. Култура. Превод и МП Руска литература, култура и художествен превод.*

Впечатленията на студентите, с които е работила и продължава да работи доц. Алексиева, са изключително положителни; на колегите от Катедрата по руски език, както от Факултета по славянски филология също. Уважението към професионализма и колегиалността на доц. Алексиева са достатъчно признание за несъмнените ѝ качества както като изследовател, така и като преподавател.

5. ОСНОВНИ ПРИНОСИ

Доц. Алексиева е представила справка за приносите, в която коментира поотделно всяка група публикации, с които участва в конкурса. Проблематиката, с която са свързани тези приноси, е актуална и значима за руското, българското и европейското езикознание. Трябва да се отбележат специално приносите на Татяна Алексиева в графиката на съвременния руски език (езиковата игра в интернет комуникацията; други графични знаци като елементи от различни кодови системи; разнообразни игрови техники с прагматична функция и др.), които са не по-малко значими и интересни от проблемите на фонетиката и фонологията. Специално внимание обръщам на приносите на доц. Алексиева в участието ѝ в създаването на учебници и учебни помагала, както и на лексикографски трудове (3 речника, два от които са двуезични – на руски и английски език, както и на разговорник към единия). Поради стандартите за изготвяне на становище и броя на страниците не мога да изложа в

пълнота всички приноси на доц. Татяна Алексиева, но всички, които са запознати с нейната научна продукция през годините със сигурност я разпознават като задълбочен и сериозен изследовател.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на представените научни трудове, тяхната значимост, съдържащите се в тях научни и приложни приноси, на преподавателските и личните качества, смятам напълно убедено, че доц. д-р Татяна Алексиева напълно заслужено трябва да заеме академичната длъжност „професор“ в научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици. Съвременен руски език – фонетика и графика).

26.02.2018 г.

Автор на становището:

(проф. д-р Гургана Дачева)